

Alexander Maconochie: een man die zich bekommerde om de toekomst van delinquenten

Groot-Brittannië is een land met een rijke historie, ook op het gebied van het gevangeniswezen. In de achttiende en negentiende eeuw traden verschillende gevangenshervormers op de voorgrond, bijvoorbeeld John Howard (1726-1790) en Elisabeth Fry (1780-1845).¹ Behalve Howard en Fry waren er ook andere personen die een menswaardige behandeling van gevangenen bepleitten. Eén van hen was de Schot Alexander Maconochie (1787-1860), voor vele Nederlanders een volstrekt onbekende figuur.² Vier jaar lang (1840-1844) was hij commandant van de strafkolonie op Norfolk Island, een eiland in de Stille Oceaan tussen Australië, Nieuw-Zeeland en Nieuw-Caledonië. In tegenstelling tot vele andere commandanten behandelde hij veroordeelden niet als onmenselijke 'wilde dieren', maar als (mede)mensen. Hij beklemtoonde niet alleen hun menselijke waardigheid, maar ook hun eigen verantwoordelijkheid en ontwikkelde een gefaseerd penitentiair of resocialisatieprogramma. Door zijn toedoen kregen

strafkolonisten weer hoop en toekomst. Veel mensen hadden zware kritiek op zijn denken en handelwijzen, ook verschillende invloedrijke politici. Uiteindelijk werd hij als commandant ontslagen. Zijn carrière als koloniaal bewindvoerder werd beëindigd. Teruggekeerd in Engeland vond hij nauwelijks een baan. Ondanks tegenslagen en teleurstellingen bleef hij zichzelf trouw. Pas in de tweede helft van de twintigste eeuw kreeg hij de eer die hem toekomt. Zijn denkbeelden hebben nog steeds actualiteitswaarde. Zijn persoon en werk kunnen als inspiratiebron fungeren voor alle mensen die werkzaam zijn in de justitiesector, zowel professionals als vrijwilligers.

Industriële revolutie en criminaliteit

Gedurende de industriële revolutie (1750-1840) ontstond er in de Britse steden een klasse van armen: het fabrieksproletariaat. Het lot van deze armen was geenszins benijdenswaardig. Zij woonden in ellendige behui-

* Marcel Krutzen (Heerlen, 1959) is afgestudeerd pastoraal theoloog, leraar godsdienst en levensbeschouwing voortgezet onderwijs en maatschappelijk werker. Sinds 1986 verricht hij reclasseringswerk. Hij is werknemer van Reclassering Nederland, regio Roermond, unit diagnose & advies Maastricht. Samen met enkele collega's en justitiepastores heeft hij een regionale vrijwilligersgroep voor (ex-)gedetineerden en hun relaties opgericht. Marcel Krutzen heeft grote belangstelling voor de geschiedenis van het reclasseringswezen. Hierover heeft hij verschillende tijdschriftartikelen gepubliceerd.

1 De oprichting van het Nederlandsch Genootschap tot Zedelijke Verbetering der Gevangenen – de eerste Nederlandse reclasseringsinstelling – is sterk beïnvloed door de ideeën van John Howard en Elisabeth Fry.

2 Tot voor kort was Alexander Maconochie ook voor mij een volstrekt onbekende figuur. Op internet zoekende naar informatie over Britse gevangenshervormers ben ik toevalligerwijs achter zijn bestaan gekomen. Mijn interesse in en enthousiasme voor zijn persoon en werk waren gewekt. Omdat ik in plaatselijke bibliotheken geen enkel boek over Maconochie aantrof, heb ik al googelende gepoogd zo veel mogelijk informatie over hem te verzamelen. Deze – geenszins uitputtende en volledige – informatie resulteerde uiteindelijk in dit inleidende artikel bestemd voor een breed lezerspubliek. Zie bijvoorbeeld: <en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Maconochie_(penal_reformer)> en <www.electricscotland.com/history/other/maconochie_alexander.htm>. Voor meer informatie o.a.: J. V. Barry, *Alexander Maconochie of Norfolk Island*, Melbourne: Oxford University Press 1958; J. Clay, Maconochie's Experiment, *Journal of the Royal Australian Historical Society*, juni 2002; N. Morris, Maconochie's Gentleman. *The Story of Norfolk Island and the Roots of Modern Prison Reform*, Oxford University Press USA 2003.

zingen en in sterk vervuilde wijken, leden honger en gebrek, en werden bedreigd door draconische strafwetten. De kleinste vergrijpen, bijvoorbeeld het stelen van een brood uit een bakkerswinkel, werden keihard gestraft. Openbare terechtzittingen waren aan de orde van de dag. Zij vormden zelfs een geliefd volksvermaak.

Het belangrijkste toevluchtsoord voor de armen was de kroeg. Alcoholmisbruik was enorm. Niet alleen mannen, maar ook vrouwen dronken overmatige hoeveelheden sterke drank om hun ellende te vergeten. Straatrellen vonden regelmatig plaats. Politieacties waren het gevolg. De criminaliteit nam steeds meer toe. Als gevolg van grote werkloosheid waren er tal van arme mensen die alleen in hun levensonderhoud konden voorzien door te stelen. De gevangenis- en raakten overvol. Op een gegeven moment was de nood zo hoog, dat wetsovertreders in gevangenisboten werden gestopt. Ook deze boten boden geen soelaas. Koning George III (1738-1820) bekommerde zich nauwelijks om sociale wan-toestanden. Andere rijken trouwens ook niet. Zij trokken zich terug in hun mooie landhuizen buiten de steden. Het armoedevraagstuk raakte hen niet. Zij hielden zich met andere zaken bezig, bijvoorbeeld met de vraag hoe hun kapitaal te vermeerderen of wie met wie een buitenechtelijke relatie onderhield. Op een gegeven moment ontstond het idee om criminelen naar het buitenland te deporteren. De Britse oligarchie omarmde dit idee vrijwel onmiddellijk. Deportatie was een gemakkelijke manier om gevangenen kwijt te raken en strafinrichtingen te ontruimen.

Strafkoloniën in Australië

In 1787 besloot George III dat er in Australië strafkoloniën gevestigd moesten worden. Onder bevel van Arthur Philipp voer in mei 1787 een vloot uit van elf schepen met aan boord 717 dwangarbeiders. In 1788 werd de eerste kolonie gesticht. Later werden nieuwe nederzettingen geschapen, bijvoorbeeld op Van Diemensland, het huidige Tasmanië. De inheemse bevolking werd gedecimeerd en stierf al ras uit. Veel strafkolonisten hadden moeite te overleven en stierven. Nadat strafkolonisten zich hadden gevestigd, volgden vrije kolonisten. Zij genoten een bevoorrechte sociaal-economische positie. Op velerlei wijzen maakten zij misbruik van strafkolonisten.

Strafkolonisten werden verafschuwd. Zelfs gewezen strafkolonisten en hun nakomelingen werden met de nek aangekeken. De Britse gouverneur Lachlan Macquarie, de latere 'Vader van Australië', was een van de weinige bewindvoerders die opkwam voor de belangen van ex-strafkolonisten en hun gezinnen. Zijn opvattingen werden hem echter niet in dank afgenomen. Vrije kolonisten zorgden ervoor dat hij naar Londen werd teruggeroepen. Tussen 1820 en 1850 vond er voortdurend expansie plaats. De Britten voelden zich heer en meester in Australië. Uit Engeland werden steeds meer gestraften gedeporteerd. Door hun dwangarbeid ontstond economische welvaart. In 1868 kwam er een einde aan het gevangentransport. Geschat wordt dat er tussen 1788 en 1868 meer dan 160.000 gestraften naar Australië werden verbannen. Vaak werden zij onmenselijk behandeld, een zwarte bladzijde in de geschiedenis van het Britse koninkrijk.

Levensschets van Alexander Maconochie

Alexander Maconochie, onze hoofdpersoon, heette eigenlijk Alexander M'Konochie. Hij werd op 11 februari 1787 in Edinburgh, Schotland, geboren. Zijn vader was rentmeester. Hij stierf in 1796. Alexander kreeg een voogd, Allan Maconochie, Lord Meadowbank, een rechter. In 1832 veranderde Alexander zijn achternaam in Maconochie. Hij genoot een klassieke opleiding. Vooral voor geografie toonde hij veel belangstelling. Een academische loopbaan lag voor de hand.

In 1804 werd hij echter adelborst bij de Koninklijke Marine. Onder Horatio Nelson, de beroemde Britse vlootvoogd, vooral bekend vanwege de slag bij Trafalgar (1805), streed hij onder meer in de West-Indische wateren. Zijn militaire carrière verliep voorspoedig. In 1811 was hij luitenant-ter-zee (subaltern officier) op een tweemaster genaamd Grasshopper. Op 24 december 1811, op kerstavond dus, verging zijn brik vlak bij de Nederlandse kust. Toentertijd was Nederland bezet door Franse troepen. De Republiek der Nederlanden bestond niet meer. Stadhouder Willem V was naar Engeland gevlucht. De Bataafse Republiek was uitgeroepen. Nederland was een vazalstaat van Frankrijk. Maconochie en zijn mannen werden door Nederlanders gevangengenomen en overgeleverd aan Franse soldaten. Sedert 1803 verkeerde Groot-Brittannië met

Frankrijk in oorlog. Maconochie en zijn manschappen werden krijgsgevangenen. Zij werden gedwongen naar Verdun te marcheren, een barre tocht door de winterkou. Ongeveer drie jaren verbleven zij in een strafinrichting. Deze traumatische gebeurtenis heeft de verdere levensloop van Maconochie bepaald. Hij wist wat het betekende gevangene te zijn. Pijn, angst en wanhoop hadden hem getekend. 'Menswaardigheid' werd een leidmotief in zijn denk- en handelwijzen. Toen hij werd vrijgelaten meldde hij zich onmiddellijk bij zijn werkgever. Wederom werd hij uitgezonden. Zo vocht hij mee tijdens de Brits-Amerikaanse oorlog (1812-1815). De Britten zegevierden.

Na elf turbulente dienstjaren verliet Maconochie de Koninklijke Marine. Hij werd reservevrijwilliger en kreeg 'wachtgeld'. Gedurende zeven jaren woonde hij samen met zijn moeder in Warriston Crescent, een plaatsje bij Edinburgh. Hij studeerde en schreef onder meer artikelen over geografie en koloniale expansiemogelijkheden. Zijn artikelen werden door vooraanstaande wetenschappers en politici gelezen.

In april 1822 trad Maconochie in het huwelijk met de 27-jarige Mary Hutton-Browne. Met haar vestigde hij zich in North Queensferry, eveneens een plaatsje vlak bij Edinburgh. Daar hadden zij een grote boerderij. Al snel genoot Maconochie een uitstekende reputatie. Hij stond bekend als een hulpvaardige en deskundige man. Zo hielp hij mee met de bouw van een schoollokaal en verstreekte hij adviezen over de dienstregeling van de veerboot. Met zijn bedrijf ging het echter bergafwaarts. Ondanks noeste arbeid verloor hij steeds meer inkomen. Maconochie was inmiddels vader van enkele kinderen. Zijn gezin kon hij amper onderhouden. Noodgedwongen verhuisde hij samen met zijn vrouw en kinderen naar Londen (1828). Hier verwachtte hij oud-collega's te ontmoeten die hem konden helpen een nieuw bestaan op te bouwen. Maconochie, een doorzetter, werd stichter en lid van The Royal Geographical Society (1830). Later werd hij de eerste hoogleraar geografie aan de universiteit van Londen (1833-1836).

De beroemde marineofficier en ontdekkingsreiziger c.q. poolonderzoeker Sir John Franklin (1786-1847), een oude strijdmaker van Maconochie, was benoemd tot gouverneur van Van Diemensland (Tasmanië). In 1837 vroeg hij Maconochie of hij zijn privésecretaris wilde worden. Maconochie was vereerd en accepteerde dit aanbod met vreugde. Van The Society for the Improvement of Prison Discipline, een belangrijk adviesorgaan van de Britse regering, kreeg hij opdracht een grondig onderzoek in te stellen naar en uitgebreid te rapporteren over de behandeling van gevangenen op Van Diemensland. William Wilberforce, de bekende Engelse strijder tegen de slavenhandel, ondersteunde dit initiatief. Afsproken werd dat Maconochie zijn rapport niet rechtstreeks aan zijn opdrachtgever zou overhandigen, maar via Sir John Franklin en Sir Henry George Grey (1802-1894), secretaris van het ministerie van Koloniën.

Maconochie ging op onderzoek uit. In 1836 bezocht hij Hobart, de hoofdstad van Van Diemensland. In deze havenstad was in 1804 een strafkolonie gesticht. Hetgeen hij aantrof shockeerde hem. Veel gevangenen werd wrede behandeld. In loodzware boeien geslagen werden zij voortdurend geselsd en door wilde honden (dingo's) bewaakt. Mochten zij ontsnappen, dan werden zij opgejaagd. Wanneer zij gepakt werden, wachtte hen een vreselijk lot. Het strafstelsel was louter repressief. Van een menswaardige bejegening was überhaupt geen sprake. Dwangarbeiders werden als slaven beschouwd en behandeld. Vrije kolonisten hielden hen als huisslaven. Maconochie was een fel tegenstander van deze praktijken.³

Maconochie was niet bang om wat hij zag en hoorde gedetailleerd te beschrijven. Hij voelde zich niet genoodzaakt als diplomaat op te treden. Verstoppertje spelen was hem vreemd. Hij noemde man en paard. Zoals afgesproken gaf hij zijn rapport aan Sir John Franklin.⁴ Deze schrok van de inhoud en vroeg Maconochie de tekst te herschrijven, minder scherp geformuleerd. Maconochie echter weigerde. Uiteindelijk zond

3 Strafkolonisten werden vaak gestraft door zweepslagen. Dikwijls werd een leren zweep met negen riemen gebruikt. Aan elke afzonderlijke riem zat een ijzeren gewicht. Onder toezicht van medici werden strafkolonisten bijna dood geslagen. Er zijn verhalen bekend van dwangarbeiders die jaarlijks duizenden zweepslagen kregen.

4 Dit rapport is getiteld: *A Report of the State of Prison in Van Diemen's Land* (1838).

Franklin een door hemzelf geredigeerd rapport naar de opdrachtgever. Maconochie, ook niet op zijn achterhoofd gevallen, schreef een aparte samenvatting van zijn rapport en zond deze naar Grey. Hij verzocht hem dit verslag te overhandigen aan Lord John Russell, secretaris van het Britse Strafsysteem. Grey las de inhoud van de samenvatting en ging hiermee akkoord. Franklin echter dacht de inhoud reeds te kennen en las de samenvatting niet. Uiteindelijk bereikten twee rapporten Londen. Op 5 maart 1838 ontving Russell de verslagen. Hij stond erop dat het eerste, oorspronkelijke rapport gepubliceerd zou worden. Toen de burgers van Van Diemensland de inhoud van dit rapport vernamen, ontstond groot tumult. Zij vreesden dat hun belangen ernstig geschaad zouden worden. Zij profiteerden immers volop van de dwangarbeid van veroordeelden. Door zware politieke druk werd Franklin genoodzaakt Maconochie te ontslaan. Maconochie wist zijn ontslag echter op de lange baan te schuiven. Wat als een projectopdracht begon, werd nu een persoonlijke missie: Maconochie wilde het – door hem hartgrondig verfoeide – strafsysteem op Van Diemensland fundamenteel veranderen. Zijns inziens hadden strafkolonisten, evenals andere mensen, het recht menswaardig behandeld te worden.

Hervormingsvoorstellen

Alexander Maconochie was een diep religieuze man met een edelmoedig en barmhartig karakter, wordt beweerd. Altijd weer opnieuw beklemtoonde hij de menselijke waardigheid van strafkolonisten. Hij was er vast van overtuigd dat straf alleen niet hielp om recidivegevaar te voorkomen. Crimineelen moesten niet voorgoed op hun verleden worden vastgepind. Aan hun toekomst moest ruimschoots aandacht worden geschonken. Metterdaad moesten zij laten zien dat zij werkelijk op hun toekomst voorbereid waren. Zij moesten hun toekomst zelf 'verdiene[n]'.
Als strafhervormer is Maconochie vooral bekend geworden vanwege zijn *marks system*. Wetsovertreders konden 'bonuspunten' ver-

dienen, onder meer door zich voorbeeldig te gedragen. Wanneer zij een x-aantal bonuspunten verzameld hadden, konden zij voortijdig in vrijheid worden gesteld. Vandaar ook dat Maconochie later *The Father of Parole* werd genoemd. Om misverstanden te voorkomen: genoemde regeling gold niet onbeperkt c.q. was begrensd. Iemand die bij wijze van spreken tot tien jaar vrijheidsstraf was veroordeeld, kon niet na vijf jaar ontslagen worden, ook al had hij het maximale aantal bonuspunten vergaard. Bij een eventuele voortijdige invrijheidstelling moest ook altijd rekening worden gehouden met het vonnis. *Marks* konden niet alleen worden gebruikt om straf tijd af te kopen, maar ook om allerlei 'luxartikelen' te kopen, bijvoorbeeld extra voedsel, tabak, kleren of schoenen. 'A record will be kept of every man's conduct; he will advance from punishment to probation, and from probation to entire release, as he behaves himself. His fate will be in his own hands', aldus Maconochie.

Het *marks system* maakte deel uit van een gefaseerd penitentiair programma of resocialisatieproces. 'Nieuwkomers' moesten als boetedoening voor hun misdaden keihard werken en godsdienstonderwijs volgen. 'Gevorderden' moesten metterdaad aan hun rehabilitatie werken. Voor 'goede daden' ontvingen zij bonuspunten. Verzamelde punten leverden privileges op, bijvoorbeeld afzonderlijke opsluiting in plaats van opsluiting met anderen of het verrichten van 'sociaal werk' in plaats van zware lichamelijke arbeid. Uiteraard waren er altijd mensen die zich niet hielden aan gemaakte afspraken of die zich gewoonweg misdroegen. Zij werden bestraft. Nee, zij kregen geen stok- of zweepslagen, maar verloren een aantal van hun bonuspunten. Tijdens de laatste fase van hun resocialisatieproces moesten wetsovertreders deelnemen aan 'groepstherapie'. Groepen van zes personen werden gevormd. Groepsleden moesten met elkaar leren wonen en werken. Elk lid was niet alleen verantwoordelijk voor zijn eigen, maar ook voor andermans bonuspunten. Wanneer één lid over de schreef ging, had dit voor de hele groep nadelige gevolgen. Dit met de bedoeling gedetineerden solidari-

teit aan te leren. Wanneer alle fasen succesvol verlopen waren, volgde invrijheidstelling.⁵

De hervormingsvoorstellen van Maconochie werden grondig bestudeerd door leden van de parlementaire commissie Molesworth. Behalve Sir William Molesworth bestond deze commissie uit Robert Peel en Sir John Russell. De meeste voorstellen van Maconochie werden aangenomen, behalve 'groepstherapie'.

Commandant op Norfolk Island

In 1840 werd Maconochie commandant van de strafkolonie op Norfolk Island, een eiland in de Grote Oceaan, dat in 1774 was ontdekt door James Cook. Norfolk Island stond bekend als een van de ergste strafkoloniën. Maconochie had toestemming ontvangen zijn revolutionaire plannen uit te voeren. Met 600 nieuwkomers mocht hij 'experimenteren'. De overige 1200 strafkolonisten moest hij 'met rust laten'. Deze notoire recidivisten zouden toch niet meer te redden zijn, werd gezegd. Al snel stuitte hij op verzet. Bewakers en toezichhouders vonden zijn plannen maar niks. Ook zijn plaatsvervanger had totaal andere opvattingen over de wijze waarop strafkolonisten behandeld moesten worden. Ondanks protest en verzet zette Maconochie zijn plannen door. Hij wilde het repressieve strafklimaat veranderen en was vast overtuigd van zijn eigen gelijk. Het *marks system* werd ingevoerd. Lijfstraffen werden nog maar sporadisch toegepast. De leefomstandigheden van gevangenen werden verbeterd.

Maconochie ondernam van alles om houding en gedrag van wetsovertreders ten positieve te veranderen. Zo zorgde hij onder meer voor onderwijs en boeken, organiseerde hij feestelijke bijeenkomsten, bijvoorbeeld ter ere van de verjaardag van koningin Victoria (1819-1901), bouwde hij kerken voor katholieke, protestantse en joodse gevangenen, voerde hij muziekinstrumenten in en liet hij strafkolonisten musiceren, liet hij delinquenten (moes)tuinen aanleggen en onderhouden, enzovoort. Door zijn opstelling voelden ver-

oordeelden zich behandeld als (mede)mensen. Hun menselijke waardigheid werd weer gerespecteerd. Zij kregen weer zelfrespect en hadden weer hoop en toekomst.

Veel strafkolonisten waardeerden hetgeen Maconochie voor hen deed ten zeerste, hetgeen zij ook lieten blijken: 'I never before was happy; I begin now, for the first time in my life, to hope. I am an ignorant man, but I thank God I begin to see things in their right light now', aldus een strafkolonist. 'I have been unhappily placed from my childhood. I do not mention this to excuse my errors; yet if I had years since received the kindness I have done here, it might have been otherwise', aldus een andere gevangene.

Met zijn resocialisatieprogramma boekte Maconochie veel succes. Een voorbeeld. Strafkolonist Charles Anderson was een 24-jarige ex-marinier. Vanwege zijn uiterst agressieve gedrag werd hij door vele mensen gevreesd. Men noemde hem 'het monster'. Om kwaad te voorkomen was hij voortdurend geketend. Anderson werd als een wild dier behandeld en als een toeristische attractie beschouwd. Volwassenen en kinderen kwamen hem bezichtigen en gooiden hem eten toe. Ondanks tal van waarschuwingen legde Maconochie toch contact met Anderson. Hij zette hem gewoonweg aan het werk. Anderson werd belast met het temmen van een kudde onwillige ossen. Met deze kudde werd hij alleen gelaten. Uit eigen ervaring wist Anderson dat agressieve karakters niet zouden buigen voor zweep- of stokslagen. Hij besloot de kudde goedaardig te behandelen, hetgeen tot positieve resultaten leidde, niet alleen bij de kudde, maar ook bij hemzelf. Anderson veranderde van houding en gedrag. Hij werd minder snel agressief en kon beter met andere mensen opschieten. Later kreeg hij een baantje als tuinier, werk dat hem veel voldoening schonk.

Norval Morris, een in Nieuw-Zeeland geboren hoogleraar criminologie aan de universiteit van Chicago, schreef onder meer het volgende over de successen van Maconochie: 'In four years, Maconochie transformed what

5 Genoemd gefaseerd systeem bestond uit verschillende graden van vrijheid. Tijdens de eerste fase, het tijdvak van penitentie, hadden strafkolonisten überhaupt geen vrijheid; het regime was louter repressief. Tijdens de daaropvolgende fasen werd de resocialisatie van delinquenten beklemtoond. Strafkolonisten konden steeds meer vrijheid verwerven door 'bonuspunten' te 'scoren'. Uiteindelijk werden zij in (vervroegde) vrijheid gesteld en konden zij als vrije kolonisten een nieuw bestaan opbouwen.

was one of the most brutal convict settlements in history into a controlled, stable, and productive environment that achieved such success that upon release his prisoners came to be called 'Maconochie's Gentlemen'.

Ondanks zijn successen werd Maconochie steeds met negatieve kritieken geconfronteerd. Invloedrijke functionarissen moesten absoluut niets weten van zijn denk- en handelwijzen. Hem werd onder meer verweten dat hij er niet in was geslaagd om seksuele uitpattingen onder strafkolonisten te voorkomen. In het preutse, maar vooral hypocriete Victoriaanse tijdperk, werden vooral homoseksuele praktijken als ware doodzonden beschouwd. De pogingen van Maconochie om gevangenen op verantwoorde, respectvolle wijze in contact te brengen met (hun) vrouwen mislukten keer op keer, vooral omdat hij geen steun kreeg van zijn medewerkers. Erger nog: zijn medewerkers saboteerden zijn plannen. Door tegenstanders werd gouverneur Sir George Gipps, de directe baas van Maconochie, dringend verzocht Norfolk Island zo spoedig mogelijk te bezoeken en gedetailleerd verslag uit te brengen van zijn inspectietocht. Onverwacht bezocht hij de strafkolonie (1843). Hij raakte onder de indruk van hetgeen hij zag en hoorde: Maconochie deed het lang niet slecht! Volgens Gipps was het zeker de moeite waarde om het penitentiaire programma van Maconochie verder uit te testen. Hij bracht een positief inspectierapport uit.⁶ Ondanks deze gunstige beoordeling bleek de positie van Maconochie onhoudbaar. De Britse regering, vooral Lord Stanley, de nieuwe staatssecretaris van Koloniën, had geen enkel vertrouwen in zijn hervormingsprogramma. Er moest meer discipline komen! Maconochie moest weg, hoe dan ook! Overplaatsing werd noodzakelijk geacht. In 1844 arriveerde Maconochie met zijn gezin in Londen. Zijn opvolgers op Norfolk Island 'herstelden de orde' in een mum van tijd. De strafkolonie werd weer een plaats van terreur en wanhoop. Moord, munitij en ontsnappingspogingen vonden

geregeld plaats.⁷ En weer weigerde Maconochie zijn mond te houden. Hij liet zich niet in de hoek drukken. In 1846 publiceerde hij een boekje over straf en strafoplegging, getiteld *Crime and Punishment. The Mark System*. Later zou dit boekje een bestseller worden. Een van de mensen die diep onder de indruk waren van de denkbeelden van Maconochie en hem metterdaad ondersteunden was de Britse schrijver Charles Dickens (1822-1870), een van de belangrijkste auteurs uit het Victoriaanse tijdperk. Hij schreef onder meer *Oliver Twist*, *A Christmas Carol* en *David Copperfield*. Dickens is vooral bekend geworden vanwege het feit dat hij allerlei sociale misstanden aan de kaak stelde. Hij heeft diverse tevergeefse pogingen ondernomen om Maconochie aan een baan te helpen. Zo heeft hij onder meer contact gehad met barones Angela Burdett-Coutts, een van de rijkste vrouwen van Engeland, die zich vooral met filantropie bezighield.

Birmingham

In oktober 1849 werd Alexander Maconochie benoemd tot leidinggevende van Winson Green, de nieuwe gevangenis in Birmingham. Hiervoor had zijn vriend rechter Matthew Davenport Hill gezorgd. Uiteraard bracht hij zijn penitentiaire programma in praktijk. Wederom kwam hij in moeilijkheden. Zijn gezag werd onder meer heimelijk ondermijnd door zijn plaatsvervanger, luitenant Austin. Weer ontstond er felle kritiek op zijn denken en handelwijzen. In 1851 werd hij ontslagen. Hij ervoer zijn ontslag als hoogverraad. Later zou Winson Green tot een van de slechtste gevangenissen van Engeland verworden. De opvolger van Maconochie, voormalig luitenant Austin, mishandelde gevangenen. Verschillende gedetineerden pleegden onder zijn schrikbewind zelfmoord. Op 7 april 1853 hing de 15-jarige delinquent Edward Andrew zich op. Deze gebeurtenis leidde tot een storm van protest binnen de Britse samenleving. Austin

6 Onder het bewind van Maconochie werden ongeveer 1400 veroordeelden ontslagen. Van de 920 ontslagen langgestraften zou slechts 2% opnieuw zijn veroordeeld wegens het plegen van delicten. Ofschoon ik ervan overtuigd ben dat Maconochie de nodige successen heeft geboekt, lijkt mij dit recidivecijfer te mooi om waar te zijn.

7 Niet elke commandant van een strafkolonie was wreed. Als voorbeeld noem ik Thomas Hill Dixon (1816-1880). Hij was een hervormingsgezind man, nam het *marks system* van Maconochie over en schiep een humaan straffklimaat.

moest voor een speciale commissie verschijnen om zijn bewind te verantwoorden. Hem werd de wacht aangezegd. Naar aanleiding van deze kwestie heeft de Britse schrijver Charles Reade een roman geschreven, getiteld *It's Never Too Late to Mend* (1856). In deze roman verschijnt Maconochie als kapitein O'Connor.

Irish System

Behalve Charles Dickens waren er nog andere invloedrijke mensen die veel belang hechtten aan het uitvoeren van het resocialisatieprogramma van Maconochie. Iemand die wij zeker niet mogen vergeten is Sir Walter Frederick Crofton (1815-1897). Toen Crofton in 1854 werd benoemd tot directeur van de Convict Prisons Board probeerde hij het *marks system* te implementeren. Ook hij was stellig van mening dat het gevangeniswezen hervormd moest worden. Gedetineerden die duidelijk hadden laten blijken dat zij hun houding en gedrag ten positieve veranderd hadden, moesten beloond worden door middel van *tickets-of-leave*. Na een periode van strikte afzondering moesten gevangenen de mogelijkheid krijgen 'bonuspunten' te vergaren door onder meer hard te werken, zich goed te gedragen en zich te scholen. Na het behalen van een *ticket-of-leave* was voorwaardelijke invrijheidstelling mogelijk. Politieagenten moesten degenen die voorwaardelijk in vrijheid waren gesteld controleren en begeleiden, bijvoorbeeld bij het zoeken naar een geschikte baan. Dit door Crofton ontwikkelde en ingevoerde systeem noemen wij het 'Ierse systeem', een systeem dat later ook in andere Angelsaksische landen werd toegepast.

Laatste levensdagen en postume eer

Op 70-jarige leeftijd moest Maconochie voor een regeringscommissie verschijnen. Hij mocht frank en vrij zijn mening zeggen over hetgeen hij bereikt had: 'My experience leads me to say

that there is no man utterly incorrigible. Treat him as a man, not as a dog. You cannot recover a man except by doing justice to the manly qualities which he may have – and giving him an interest in developing him', aldus Maconochie.

Na een leven met vele hoogtepunten en dieptepunten stierf de doodzieke Alexander Maconochie op 25 oktober 1860 in Morden, Surrey. Zijn vrouw en kinderen moesten nu zonder hem verder leven. Maconochie werd begraven op het kerkhof van de Anglicaanse kerk Sint Lawrence. Pas in de tweede helft van de twintigste eeuw kreeg hij de eer die hem toekomt.

John Barry, schrijver van het boek *Alexander Maconochie of Norfolk Island*, zegt onder andere het volgende: 'Maconochie was a pioneer in penal reform (...). His concepts and many of his practical measures are now the basis of Western penal systems.'

F. Boase, schrijver van de *Modern English Biography. Historical Records of Australia*, herdenkt Maconochie met de volgende woorden: 'Maconochie was a thoroughly earnest and sincere man in advance of his time. He believed that prisoners should be treated with humanity, that their education should be extended, and that many of them could be persuaded to live honest lives of given a fair opportunity. He would probably have been more successful at Norfolk Island if he could have been content to bring in his innovations gradually.'

Alexander Maconochie werd niet alleen door middel van woorden, maar ook door middel van muziek geëerd. David Lumsdaine, een Australische musicus, heeft ter ere van Maconochie een muziekstuk gecomponeerd: *A Dance and a Hymn to Alexander Maconochie* (1988).

In Australië zijn verschillende reclasseringscentra naar Maconochie vernoemd: ACT Corrective Services, Alexander Maconochie Centre. Deze centra bieden allerlei cursussen op het gebied van risicomanagement c.q. recidivevermindering.⁸

8 ACT Corrective Services valt onder de Australian Capital Territory (ACT) Department of Justice and Community Safety (JACS) te Canberra. ACT is verantwoordelijk voor activiteiten en diensten op het gebied van veiligheid.

Tot slot

Onlangs hebben minister Hirsch Ballin en staatssecretaris Albayrak van Justitie een plan opgesteld om het recidivecijfer onder ex-gedetineerden – 70% recidiveert binnen zeven jaar – fors terug te dringen. In plaats van korte, onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen wil het kabinet meer voorwaardelijke straffen, zoals bijvoorbeeld gedragstrainingen, straat- of alcoholverboden. Hirsch Ballin en Albayrak beseffen dat hun plan indruist tegen de roep om een ‘hardere aanpak’. ‘In onze optiek berust het veelbesproken verschil tussen een ‘harde’ of een ‘zachte’ aanpak van criminaliteit op een misvatting. Vergelding en preventie (...) zijn geen tegengestelde strafdoelen: stevige, effectieve sanctietoepassing vraagt om een combinatie van beide’, schrijven zij eind augustus in een brief aan de Tweede Kamer.⁹

Genoemde bewindslieden presenteren de combinatie repressie en preventie als een nieuwe aanpak in de strijd tegen criminaliteit. Wat heet ‘nieuw’?, zo zou Alexander Maconochie zich afvragen, mocht hij nog leven.

De boodschap van Maconochie lijkt mij duidelijk. Mensen die voortdurend op hun criminele verleden worden vastgepind en afgerekend verliezen het geloof in hun eigen waardigheid en toekomst. Dit met alle negatieve gevolgen van dien, niet alleen voor henzelf, maar voor heel de samenleving. Vergelding alleen helpt niet om recidivegevaar te voorkomen. Preventie – het geheel van initiatieven en maatregelen om het ontstaan van (nieuwe) problemen te verhinderen – is noodzakelijk. Preventie is echter slechts dan mogelijk wanneer elke delinquent als (mede)mens serieus wordt genomen. Zijn eigenwaarde, zelfrespect en verantwoordelijkheidsbesef moeten aangesproken en gestimuleerd worden, hoe moeilijk dit soms ook is. Pas wanneer een delinquent zich als (mede)mens ‘gezien’ en ‘gehoord’ voelt, kan fundamentele gedragsverandering plaatsvinden en een delictvrije toekomst geschapen worden. Maconochie heeft laten zien hoe dit mogelijk is. Hij wordt niet voor niets *The Father of Parole* genoemd!

9 Zie: Minder celstraf moet recidive terugbrengen, *NRC Handelsblad*, 1 september 2008.